

Praktično vse vrste arhivskega gradiva je mogoče prilagoditi tako, da je dostopno pripadnikom vseh ranljivih skupin. Antun Smerdel in Mojca Kosi iz Arhiva Republike Slovenije sta spregovorila o problematiki, s katero se slovenski arhivi do začetka projekta vzpostavitve slovenskega arhiva niso ukvarjali. Predstavila sta problematiko prilagajanja arhivskega gradiva za dostopnost ranljivim skupinam.

Sklop je zaključila Kristina Valenčič z Ministrstva za javno upravo, ki je predstavila zelo aktualen problem slovenske javne uprave. Spregovorila je o centralnem informacijskem sistemu KR PAN za upravljanje dokumentarnega gradiva v državni upravi. Opozorila je, da je »/.../ digitalizacija poslovanja je že tako daleč, da se je digitalno okolje zažrlo v vse pore našega življenja«. Hkrati je dodala, da Ministrstvo za javno upravo digitalizacijo vidi tudi kot priložnost za posodobitev upravnih procesov s ciljem zagotavljanja kakovostnih, hitrih, dostopnih, jasnih in enostavnih storitev za državljane in gospodarstvo.

S tem se je zaključil še zadnji sklop konferenčnih predavanj in sledila je okrogla miza, posvečena izzivom in dilemam v fazi razvoja prve generacije, in predlogi za drugo generacijo slovenskega elektronskega arhiva. Kot razpravljavci so nastopili dr. Dan Podjed, Anne Aune, Martin Rehtorik, dr. Nada Čibej, dr. Tatjana Novak in dr. Miroslav Novak. Okroglo mizo, podobno kot tudi celotno konferenco, je povezoval Jure Longyka. Razvila se je zanimiva razprava o položaju arhivov v družbi, njihovem delu in poti, ki se zaradi digitalizacije postopkov kaže v prihodnjih letih.

Četrta mednarodna konferenca projekta e-ARH.si je postregla s številnimi zanimivimi predavanji in predstavitvami dobrih praks iz tujine in zlasti iz Slovenije. Rezultati projekta vzpostavitve slovenskega javnega elektronskega arhiva kažejo smer, ki slovenske javne arhive čakajo v prihodnjih letih. Ker projekt počasi prehaja v svoje zadnje leto in s tem svoj zaključek, ostaja upanje, da bodo njegove rešitve uspele zaživeti tudi v praksi. Hkrati pa ostaja tudi upanje, da bodo tvorca slovenske kulturne politike znali zagotoviti njegovo dolgoročno financiranje. Ali bo tako pa bo znova pokazal čas; gradivo, ki bo o tem pričalo, pa boste skoraj zagotovo lahko našli v slovenskih javnih arhivih.

Gregor Jenuš

Gradnik eArhiviranje – eArchiving Building Block: Poročilo o aktivnostih v letih 2018 in 2019

Po uspešno zaključenem evropskem projektu E-ARK leta 2017 je projektna skupina zbrala zadostno podporo držav članic Evropske unije za zagon in vzpostavitev evropskega gradnika eArhiviranje, ki se je pridružil že obstoječim gradnikom, kot so ePodpis, eDostava, eRačun in drugi. Sredstva za delovanje gradnika črpamo prek Instrumenta za povezovanje Evrope (ang. Connecting Europe Facility, CEF). Skozi CEF poteka izgradnja enotnega evropskega digitalnega trga, na katerem razvoj lastne evropske infrastrukture in orodij poteka s sodelovanjem med javnimi in zasebnimi partnerji, na območju celotne Evropske unije, s ciljem zagotoviti interoperabilna orodja in storitve v digitalnem okolju. Aktivnosti CEF-a se izvajajo znotraj tako imenovanih gradnikov (ang. Building Blocks). Storitve in orodja gradnikov so prosto dostopni, ponovno uporabni v različnih projektih, njihov namen pa je prihraniti čas in denar, ki bi ju terjal razvoj lastnih rešitev. Uporaba skupno razvitih rešitev pa med drugim tudi omogoča večjo čezmejno povezljivost in zagotavlja kompatibilnost med istovrstnimi aktivnostmi, ki se sicer odvijajo v različnih državah.

Gradnik eArhiviranje uporabnikom ponuja nabor programskih orodij in

procesov, s katerimi lahko organizacije razvijajo lasten sistem hrambe in procese, s katerimi ohranjajo celovitost in dostopnost podatkov. Z upoštevanjem smernic, ki jih razvijamo znotraj gradnika eArhiviranje, lahko posamezne ustanove zagotavljajo dolgoročno in trajna dostop in uporabo informacij in podatkov. Aktivnosti smo v gradniku eArhiviranje, katerega konzorcij je v svojem prvem letu obstoja nosil ime E-ARK4ALL, začeli junija 2018 in končali maja 2019. Konzorcij je sestavljalo pet partnerjev (Danski nacionalni arhiv kot koordinator, Švedski nacionalni arhiv, Avstrijski tehnološki inštitut, portugalski ponudnik storitev za arhiviranje KEEPS Solution in DLM Forum, pod okriljem katerega je v projektu sodeloval tudi Arhiv Republike Slovenije). Novembra 2019 smo pridobili financiranje za obdobje dveh let in v nekoliko spremenjeni projektni skupini z imenom E-ARK3, v kateri nastopa Arhiv Republike Slovenije kot samostojen partner, nadaljujemo delo.

Temelj gradnika eArhiviranje so specifikacije informacijskih paketov, ki se pojavljajo v procesu elektronskega arhiviranja in ki so bile sprva razvite za potrebe projekta E-ARK. Specifikacije temeljijo na Referenčnem modelu odprtega arhivskega informacijskega sistema OAI (ISO 14721:2003). Trenutno vzdržujemo specifikacije za sprejemni (SIP, ang. submission information package), arhivski (AIP, ang. archival information package) in diseminacijski (DIP, dissemination information package) informacijski paket, ki so nastale na podlagi splošne specifikacije informacijskih paketov (CSIP, ang. common specification information package). Slednja predstavlja minimalne zahteve za ustvarjanje paketov, ki so v skladu z modelom OAI. Za tri tipe gradiva, ki nastajajo v elektronski obliki pri ustvarjalcih (ISUD-e, prostorske podatke, relacijske podatkovne baze), so bile razvite namenske vsebinske specifikacije. Za specifikacije je odgovorna skupina DILCIS Board, katere člani so strokovnjaki s področja standardov, arhiviranja in poznavalci različnih vsebinskih tipov gradiv.

Konec novembra 2018 smo v javno razpravo ponudili izboljššan paket specifikacij, predstavitev in delavnico pa smo sodelavci Arhiva Republike Slovenije s pomočjo gradnika eArhiviranje izpeljali 5. 2. 2019 v Ljubljani. Delavnica je bila namenjena udeležencem iz organizacij, kjer je urejeno poslovanje in varstvo gradiva ključnega pomena za učinkovito opravljanje/izvajanje njihovega poslanstva; to so institucije javnega sektorja, še posebej pripravljavci predpisov, ki urejajo upravljanje uradnih evidenc in drugih oblik dokumentarnega gradiva, organizacije javnega in zasebnega prava, katerih dejavnost je odvisna od zagotavljanja dostopnosti, celovitosti, avtentičnosti in uporabnosti zapisov v digitalni obliki, ki nastajajo pri njihovem poslovanju, organizacije, katerih glavna dejavnost je varovanje in hramba gradiva v digitalni obliki, še posebno arhivi in ponudniki storitev digitalne hrambe, ponudniki programske opreme za zajem in hrambo dokumentarnega gradiva v digitalni obliki (sistemov za podporo upravljanju uradnih evidenc, dokumentnih sistemov, računovodskih rešitev, prostorskih informacijskih sistemov, arhivskih informacijskih sistemov ipd.), raziskovalne in izobraževalne institucije, ki se ukvarjajo s področjem upravljanja digitalnih zapisov in informacijsko podporo le-tim. Specifikacije in kako jih uporabljati, so predstavili Karin Bredenberg, Gregor Završnik, Janet Delve Anderson in David Anderson. Delavnice se je udeležilo okrog 40 udeležencev iz šestih držav.

Že v projektu E-ARK smo v Arhivu Republike Slovenije prepoznali specifičnosti pri nastajanju, strukturi in arhiviranju prostorskih podatkov. Z mednarodno konferenco *Ohranjanje prostorskih podatkov*, ki smo jo skupaj s podjetjem Geoarh v gradniku eArhiviranje organizirali 6. in 7. 5. 2019 v Ljubljani, smo želeli posredovati pridobljene izkušnje in ponuditi platformo za dialog med ustvarjalci gradiva s prostorskimi podatki, arhivisti in uporabniki tega gradiva. Na konferenci smo predstavili ključne dejavnike pri upravljanju prostorskih podatkov, pri njihovem ohranjanju in omogočanju njihove nadaljnje uporabe. Hkrati smo povezali različne deležnike v skupnosti, v kateri nastajajo

prostorski podatki (ustvarjalci, regulatorji, ponudniki rešitev in storitev, arhivi, znanstvena skupnost), in jim ponudili prostor in priložnost za izmenjavo izkušenj in rešitev ter morebitna nova sodelovanja. Na konferenci smo poskušali odgovoriti na vprašanje, zakaj arhivirati prostorske podatke, kaj arhivirati in na kakšen način se arhiviranja lotiti. Uvodno predavanje je izvedla Anne-Sofie Jensen, direktorica Danskega državnega arhiva, ki ima v Evropi z arhiviranjem prostorskih podatkov največ izkušenj. S predstavitvijo gradnika eArhiviranje sta nadaljevali Sophia Bünemann in Janet Anderson. O pomenu arhiviranja so razpravljali Dalibor Radovan z Geodetskega inštituta Slovenije, Valerie Gouet-Brunet s francoskega Državnega inštituta za geografijo in gozdove in Žiga Zwitter s Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Jakob Eiby, Danski državni arhiv, Gregor Završnik, Geoarh, Rink W. Kruk, Državni geografski inštitut iz Belgije, in Gašper Kruk, Zavod za varstvo kulturne dediščine, so se osredotočili na vsebinski del prostorskih podatkov in odgovarjali na vprašanje, kaj naj arhiviramo. V popoldanski sekciji smo se povezali s kolegom arhivistom iz Državnega arhiva v ZDA Brettom Abramsom, predstavljala pa sta tudi Mateja Urbančič iz Geodetske uprave RS in Joan Maso Pau z Univerze v Barceloni. Osredotočili so se na formate in standarde, ki jih uporabljamo v povezavi z geopodatki. Drugi dan so orodja za arhiviranje prostorskih podatkov predstavili Tomaž Čere iz podjetja IGEA, Želimir Župljanin iz Multisofta in Gregor Završnik iz Geoarha. Dobršen del dneva smo namenili predstavitvam dobrih praks, ki jih ni malo; govorili so Primož Kogovšek iz Agencije Republike Slovenije za okolje in prostor, Thomas Galka iz podjetja Axmann in Boštjan Pucelj iz Geodetske uprave RS. Po odmoru so o izkušnjah arhiviranja in uporabe prostorskih podatkov govorili Sandor Biszak, ki je predstavil platformo MAPIRE, in Andras Sipos iz Mestnega arhiva Budimpešte o portalu Hungaricana. Rebeccah Laing Baker je povedala, kako se stvari lotevajo čez lužo. Rešitve za dostop in arhiviranje so predstavili še Michal Hanzalik, PIQL, Jaka Šimnovec iz Realisa in Vlatka Lemić z Univerze v Zagrebu. Dogodek smo sklenili z okroglo mizo. Konferenca o prostorskih podatkih je pritegnila okrog 150 udeležencev in je bila, kolikor nam je znano, prva, ki je povezala tako raznovrstne udeležence s področja uporabe, ustvarjanja in upravljanja prostorskih podatkov. Naslednjo konferenco s to tematiko v okviru gradnika eArhiviranje načrtujemo za jesen 2021.

Člani gradnika smo 3. in 4. 12. 2019 v Bruslju sodelovali pri pripravi delavnice *Meet eArchiving (Spoznajte eArhiviranje)*. Zanimanje za delavnico je preseгло vsa pričakovanja organizatorjev, zlasti pa smo bili presenečeni nad dejstvom, da je večina udeležencev prihajala iz organizacij, ki niso arhivi v klasičnem pomenu besede, pač pa na tak ali drugačen način upravljajo podatke. Živimo namreč v obdobju, ko svet poganjajo podatki in informacije, za katere želimo, da ostanejo dostopni, uporabni in razumljivi »za vedno«; hkrati pa je vse bolj prisotno tudi zavedanje, da procesi, kot so posodobitve in menjava programske opreme, poleg finančnih posledic prinašajo tudi tveganja, kot sta okrnjena celovitost informacij ali celo popolna izguba podatkov. S tehnološkim razvojem in vse večjo vrednostjo informacij, ki jih njihovi upravljavci ne želijo izgubiti, se proces arhiviranja s konca življenjske dobe podatka pomika proti njenemu začetku, s čimer postajajo zahteve ustvarjalcev gradiva po ustreznih orodjih, infrastrukturi in znanju vse odločnejše, hiter in strokoven odziv strokovnjakov za arhiviranje pa vse nujnejši. V gradniku eArhiviranje upamo, da bomo potrebam ustvarjalcev gradiva v naslednjih letih uspeli pravočasno in strokovno ugoditi.

Anja Paulič